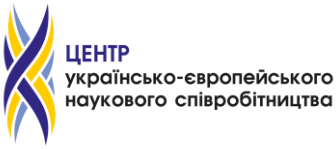

Одеський державний університет внутрішніх справ
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ЕРУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

1 січня – 11 лютого 2024 року

1256 1996 1233
LIHA-PRES
Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

УДК [005.336.2:34]:[006.922.1:004:007.2](062.552)
П 68

П 68 **Правова компетентність в еру цифрової трансформації** : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 січня – 11 лютого 2024 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 132 с.

ISBN 978-966-397-368-5

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Правова компетентність в еру цифрової трансформації» (1 січня – 11 лютого 2024 року).

УДК [005.336.2:34]:[006.922.1:004:007.2](062.552)

ISBN 978-966-397-368-5

ТАКТИКО-КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ ЗБОРУ ЕЛЕКТРОНИХ (ЦИФРОВИХ) ДОКАЗІВ З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Швець Д. В.
доктор юридичних наук, доцент, полковник поліції,
заслужений працівник освіти України, ректор
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

Афонін Д. С.
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань кримінального аналізу
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

Сучасний світ практично неможливо уявити без мобільного зв'язку, електронної пошти, месенджерів, Інтернет-банкінгу, «розумних речей», баз даних та інших корисних ресурсів, які щодня використовуються як у побуті, так і у професійній діяльності. Не оминув цифровий прогрес і сферу кримінальних процесуальних відносин – дедалі частіше місцем або засобом вчинення кримінальних правопорушень стає кіберпростір, дедалі більше інформації, яка має орієнтуюче чи доказове значення для розслідування кримінальних правопорушень, зберігається в електронно-цифровому вигляді. Вказана тенденція дає змогу говорити про те, що в майбутньому основою доказової бази в кримінальних провадженнях стануть саме електронні докази.

В Україні як юридичну категорію електронні докази започатковано в 2017 році у Цивільному процесуальному кодексі (ЦПК) України, Господарському процесуальному кодексі (ГПК) України та Кодексі

адміністративного судочинства (КАС) України. Натепер накопичено певну судову практику їх використання.

Так, згідно зі ст. 100 ЦПК України, ст. 96 ГПК України та ст. 99 КАС України електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, які мають значення для справи, зокрема, електронні документи, веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях, серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі.

Збирання доказів в електронній формі є достатньо нелегким процесом, що зумовлено складністю об'єктів. Проте, не кожний слідчий володіє спеціальними знаннями у сфері сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у достатній мірі, щоб успішно організувати розслідування. У зв'язку з цим бажана допомога відповідного фахівця, який є достатньо підготовленим у цій сфері, оскільки навіть незначна некваліфікована дія з доказами в електронній формі може спричинити незворотну втрату цінної інформації. Тому збір об'єктів в електронній формі за можливості має проводити фахівець.

Надзвичайно велика кількість електронних даних знаходиться в глобальній комп'ютерній мережі Інтернет (відповідно до чинної редакції Закону України «Про телекомунікації», Інтернет – всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами).

Електронні докази в мережі Інтернет можуть міститися на веб-сайтах, електронній пошті, соціальних мережах, різноманітних форумах, у пошукових системах інформації тощо.

Здебільшого електронна інформація мережі Інтернет зберігається у вигляді веб-сторінок, які складаються з окремих електронних документів, що містять дані у вигляді тексту, графічних зображень, електронних таблиць, відео тощо і можуть бути переглянуті за допомогою спеціальних комп'ютерних програм — веб-переглядачів (браузерів): Internet Explorer, Mozila Firefox, Google Chrome, Opera та ін.

Сукупність веб-сторінок, об'єднаних за змістом та навігацією і розміщених за певною мережевою адресою, називається веб-сайтом (website).

Першим видом доказів, які можна отримати з веб-сайта, є його видимий, а другим, відповідно, невидимий зміст. Невидимий зміст – це мова програмування або його код (HTML, CSS, Javascript та ін.). Код сайта допомагає отримати електронні докази щодо особливостей фактичної інформації цього сайта.

Існують також метадані, які можуть бути джерелом високотехнічної інформації про саму веб-сторінку. Найпростіший приклад – інформація про дату останньої модифікації веб-ресурсу (веб-сторінки, зображення і т.д.).

Таку інформацію можна отримати за допомогою безкоштовного додатка FireBug для Google Chrome, а також інших аналогічних програм, наприклад, NetAnalysis®. Це програмне забезпечення також має потужні аналітичні інструменти, які допомагають розшифрувати і аналізувати дані.

«BrowsingHistoryView» – невелика безкоштовна програма, яка дає змогу отримати доступ до даних таких браузерів, як Internet Explorer, Mozlla Firefox, Google Chrome, Safari і відображає історію відвідування веб-сайтів у загальній таблиці. Утиліта надає інформацію про адресу відвідуваного сайта, його назву, дату і час відвідування, використовуваний браузер, профіль користувача тощо.

Додаток дозволяє проглядати історію відвіданих сторінок для будь-якого профілю користувача, зареєстрованого в системі. Є можливість експортувати отримані результати в CSV-, HTML- та XML-файл.

Для пошуку інформації про реєстратора доменного імені сайта, провайдера, місця розміщення сайта (його IP-адреси), адміністратора сайта використовується система “Whois” — http://Whois.com. Для отримання вказаної інформації використовуються також інші програмні засоби, наприклад, https://whoer.net/ru, www.domaintools.com, http://centralops.net тощо.

Знаючи IP-адресу комп’ютера підозрюваної особи та розуміючи правила надання доменних імен і хостингу, можна також, здійснивши зворотний пошук по Whois, побачити всі DNS/IP-записи, зареєстровані на зазначену особу.

Існує можливість пошуку за іменем, за адресою електронної пошти, номером телефону або фізичною адресою.

Пошук за IP-адресою також дає змогу визначити країну, на території якої розміщений сайт, місто, геолокацію тощо (2ip.ua). За однією IP-адресою може знаходитися декілька сайтів (на одному комп’ютері розміщено декілька програм).

Водночас існує можливість фізичного розміщення сайта (хостінг) в іншому від провайдера місці та навіть в іншій країні. Для його визначення необхідно звертатися до провайдера – адже він здійснює відповідні налаштування.

Виходячи з вищевикладеного, можна сказати, що електронні (цифрові) докази, стають новим елементом кримінального судочинства. Електронні (цифрові) докази існують в нематеріальному вигляді, переносяться чи копіюються на різні пристрої без втрати

характеристик, мають властивість існувати в багатьох місцях одночасно, для їх відтворення необхідно використовувати технічні засоби тощо.

З 2017 року до трьох процесуальних кодексів (ЦПК, ГПК та КАС) були введені нові положення, які розширили можливості сторін щодо електронних доказів. Але КПК України інституту електронних доказів ще не отримав, в той час як злочини в кіберпросторі за останні роки значно поширилися. Це обумовлює нагальну необхідність поглибленого кримінального процесуального та криміналістичного вивчення зазначених доказів, так і особливостей їх використання в кримінальному судочинстві.

Очевидно, що без фундаментальних наукових досліджень у цій предметній області діяльність правоохоронних органів в зазначеному напрямку буде залишатися мало результативною.

Література:

1. Алєксєєва-Процюк Д. О., Брисковська О. М. Електронні докази в кримінальному судочинстві: поняття, ознаки та проблемні аспекти застосування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 2. С. 247–253.

2. Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях [Текст] : метод. реком. / [М. В. Гуцалюк, В. Д. Гавловський, В. Г. Хахановський та ін.] ; за заг. ред. О. В. Корнейка. Вид. 2-ге, доп. Київ : Вид-во Нац. акад. внутр. справ, 2020. 104 с.

3. ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів». URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=74978

4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 3 жовт. 2017 р. № 2147-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19

5. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю та використання електронних доказів від 01.09.2020 р. № 4004. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69771

6. Сіренко О. В. Електронні докази у кримінальному провадженні. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика).* 2019. Вип. 14. С. 208–212.

7. Столітній А. В., Каланча І. Г. Формування інституту електронних доказів у кримінальному процесі України. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 146. С. 179–191.

8. Цехан Д. М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція.* 2013. Вип. 5. С. 256–260. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_5_58

9. Buzarovska G.B., Koshevaliska O. Digital evidence in Criminal procedures – A comparative approach. Balkan Social Science Review. 2013. Vol. 2. P. 63–83.

10. Digital evidence and computer crime: forensic science, computers and the internet / by Eoghan Casey; with contributions from Susan W. Brenner … [et al.]. 3rd ed. London: Elsevier. 837 p. URL: https://booksite.elsevier.com/9780123742681